

Sumari

Pròleg

Sara González i Joan Serra	7
---	---

Amb el poble per canviar les coses

Ricard Vilaregut	11
-------------------------------	----

Entrevista a Dolors Sabater . Alcaldessa de Badalona 2015-2018 (Guanyem Badalona en Comú).....	25
---	----

Entrevista a Juli Fernández . Alcalde de Sabadell 2015-2017 (ERC)	45
--	----

Entrevista a Jaume Asens . Tinent d'alcalde de Barcelona 2015-2019 (Barcelona en Comú).....	59
--	----

Entrevista a Conxa Juanola . Alcaldessa de Maó 2015-2019 (Ara Maó).....	89
--	----

Entrevista a Ignasi García . Portaveu i regidor de Compromís Castelló 2016-2019.....	97
---	----

Entrevista a Pilar Castillejo . Tinenta d'alcalde de Ripollet 2015-2019 (Decidim Ripollet).....	105
--	-----

Entrevista a Baldo Farré . Tinent d'alcalde de Sort 2015-2019 (CUP)	123
--	-----

Entrevista a Antoni Noguera . Batlle de Palma 2017-2019 (Més per Palma).....	135
---	-----

Entrevista a Candela López . Alcaldessa de Castelldefels 2015-2017 (Movem Castelldefels).....	145
--	-----

Epíleg. Del <i>mandar obedeciendo</i> a un governem-nos: d'on ve i cap on va el municipalisme	
Quim Arrufat	157
Bibliografia recomanada	167

Pròleg

És quan els *qualsevol* van passar de l'activisme a la política que el fins aleshores acomodat i altament previsible sistema polític va saltar en l'aire. La sacsejada vital que va suposar per a la ciutadania la crisi econòmica i l'impacte del procés sobiranista —a partir de l'Estatut no reeixit— van fer bullir els carrers, bressol tant de la indignació de les retallades com de les ànsies de conquesta de l'autodeterminació. Les institucions no van sortir indemnes d'un còctel que va ser capaç de provocar moviments tectònics tant a escala nacional com local.

La nit del 25 de maig de 2015 el panorama polític municipal va canviar. Es va consolidar un gir cap a l'esquerra als grans ajuntaments catalans, començant pel de Barcelona, un moviment articulat en paral·lel a un independentisme capaç de mantenir el tipus a bona part de la geografia del país. A Barcelona es va obrir pas Ada Colau i el projecte de Barcelona en Comú, però les coalicions d'esquerres també van fer forat en altres ciutats metropolitanes, com Badalona o Sabadell. Aquella aparició va agafar per sorpresa els poders econòmics i mediàtics i, evidentment, també els partits tradicionals, que no van percebre l'onada fins que se la van trobar al damunt. Acostumats a repartir-se el pastís institucional, aquelles formacions es van veure abocades a conviure amb la irrupció de noves forces, bona part de les quals filles dels

moviments socials. Els municipis s'han convertit en el darrer mandat, doncs, en banc de proves de coalicions abans impensables.

La representació política s'ha atomitzat. És un fenomen transversal, també als ajuntaments. Més enllà del fantasma de la ingovernabilitat que alguns apunten com el principal efecte negatiu del canvi d'escenari, la interacció amb pactes que responen a noves naturaleses ha fet emergir debats que abans se situaven a la perifèria de la discussió política. Han trobat un espai a l'agenda municipal la remunicipalització de serveis, la reivindicació de noves eines per autogovernar-se i el trencament de precintes burocràtics que alenteixen la presa de decisions o limiten la participació de la ciutadania en els processos deliberatius. L'anomenada esquerra alternativa, no exempta de comportaments caïnites, ha intentat que la seva pròpia agenda guanyés pes i trenqués esquemes clàssics. En part, ho ha aconseguit.

Això no vol dir, però, que els nous actors que han estat el motor de la transformació o que han actuat de palanca dels nous debats se n'hagin sortit sempre amb èxit. De fet, el trànsit del primer mandat del canvi —permetem-nos la llicència d'anomenar-ho així— ha estat un trajecte sinuós. No tots els grans projectes han arribat a bon port i no tots els governs han pogut resistir. De vegades, per incapacitat. D'altres, perquè el context no era l'ídoni. I, algunes vegades, també perquè el sistema s'ha protegit com a mecanisme d'autodefensa. Els programes de màxims de les candidatures d'esquerres alimentaven el perill de generar frustració. El canvi és lent perquè pretén anar lluny, diran alguns per buscar explicacions a la feina que queda pendent. Els electors ho hauran de decidir.

En qualsevol cas, hagin prosperat o no algunes d'aquestes iniciatives polítiques, el mapa local ha evolucionat. Als ajuntaments s'han creat fronts comuns de

municipis sobre qüestions que han acabat tenint rèplica al Parlament i, en alguns casos, s'ha tensionat la relació d'alguns ajuntaments amb el sector privat, que fins ara actuava des de la comoditat de no topat amb prou contrapoders des de l'administració pública.

Tot plegat és el reflex d'una ciutadania que cada cop es fa més i noves preguntes i que, legítimament, exigeix respostes. Encara més des que ha percebut que els serveis públics estaven perillosament amenaçats. És cert que els ajuntaments són la primera porta que pica qual-sevol ciutadà quan no té resoltes les seves necessitats bàsiques. És per això que convé recordar el punt de partida per ser un bon alcalde o alcaldessa: escoltar els veïns, entendre les seves problemàtiques, pentinar els barris on viuen i arromangar-se per millorar el dia a dia. L'honestat, la vocació de servei públic i la valentia per donar la cara, que no sempre vol dir tenir resposta per a tot però sí compromís per cercar-la, cotitza més a l'alça que no pas un màster.

Els veterans en política asseguen que el més difícil no és arribar-hi sinó mantenir-se. És una premissa que han de tenir en compte els anomenats ajuntaments del canvi. Especialment en moments tan convulsos com els actuals, en què el vot pot ser altament volàtil. No n'hi ha prou amb els lideratges forts i, per revalidar mandats, ja ha deixat de ser vàlida la consigna de la virginitat institucional. La confecció de les candidatures, doncs, requereix una meditació diferent de la del 2015, quan les llistes es van fer pensant només per irrompre.

Si l'objectiu continua sent governar, el moment implica mesclar ideals, projecte i perfils amb capacitat de gestió. Si una cosa han pogut comprovar les formacions de nou encuny que van arribar als consistoris fa quatre anys és que, més enllà dels programes electorals, adaptar-se a les complexes i feixugues estructures adminis-

tratives no és gens senzill. El recorregut serà molt més planer si la inèrcia de canvi va acompanyada d'aptituds per gestionar i executar. També per articular majories més sòlides. El repte dels ajuntaments pel canvi és, precisament, que es materialitzi el canvi.

Sara González i Joan Serra
Periodistes de *NacióDigital*

Amb el poble per canviar les coses

Van irrompre a les eleccions municipals del 2015, envoltades d'un torrent d'expectatives amb relació a la capacitat de tornar la política al seu sentit original, com una activitat de plena vocació en el servei públic, transparent, honesta, sense artificis ni dobles llenguatges. Un clima que recorda la campanya del PSUC de l'any 1978, amb un cartell ben explícit de les intencions d'abans i d'ara: *Amb el poble per canviar les coses*.

I com l'any 1978, els actuals i anomenats *ajuntaments pel canvi* s'han constituït a partir de persones que disposaven d'un capital simbòlic important. La majoria provenen del teixit associatiu, especialment actius en diferents moviments socials com el veïnal, el pacifista, de solidaritat, contra l'especulació immobiliària, en defensa del medi ambient, a favor dels drets humans, la solidaritat i la cooperació, la cultura, etc. Gent relativament jove, amb idees renovades sobre la política, sobre com fer-la i què fer-ne, i amb ganes, moltes ganes de canviar-ho tot de dalt a baix. I també com l'any 1978, als plens de constitució dels nous governs municipals es respirava una sensació d'eufòria i confiança que una altra política seria possible. Ho seria? Segurament molt menys del que voldrien però molt més del que es pensen.

Malgrat que des dels anys vuitanta podem parlar de candidatures municipalistes, diguem-ne que alternati-

ves a l'hegemonia de cada moment, una nova generació d'activistes va fer el pas, a partir del 2015, a l'arena politico-institucional amb tot el que representava d'aire fresc, de projecte renovat i d'il·lusió col·lectiva. Ángel Calle, un autor que ha treballat molt el municipalisme (vegeu la bibliografia), ens recorda un parell de coses que cal retenir. D'una banda, que la història més recent dels moviments socials ha insistit regularment en el municipalisme com una via preferent de reprendre la transformació social, de recompondre la *pell* política i territorial a còpia d'obrir les institucions més properes i irrompre amb nous espais de protagonisme social. De l'altra, que el que coneixem com a ajuntaments pel canvi és tan sols la pota institucional d'una estratègia ben conceptualitzada dels moviments socials que treballen per canviar una societat que no els agrada. En Quim Arrufat ho explica més bé que ningú a l'epíleg. Per tant, doncs, els ajuntaments pel canvi només són una part d'un ecosistema social, farcit de xarxes crítiques que malden per un altre món possible, més just, solidari, on l'economia i les relacions estiguin al servei de les persones i no a l'inrevés.

I per què s'ha donat aquest canvi d'estratègia per part d'uns moviments socials acostumats a treballar més a fora que dins de les institucions? Diferents autors han reflexionat sobre els diferents perquès —n'ofereixo un tast bibliogràfic al final del llibre— però fonamentalment per causa del convenciment, des d'alguns espais polítics de caràcter més movimentista, que s'havia perdut l'esperança que la política convencional pogués revertir la greu crisi de legitimitat i representació dels partits polítics. Es tenia la percepció que els fonaments del sistema polític construït durant la Transició i els primers anys de recuperació de la Democràcia, començaven a trontollar a partir de la fallida econòmica de l'any 2008. Aquesta diagnosi fa reflexionar a molts activistes que fins llavors no s'havien plantejat entrar a la política institucional, a mirar-s'ho

amb uns altres ulls. Curiosament, els més crítics amb el sistema s'arromanguen per intentar salvar-lo.

Així doncs, en un context de crisi sistèmica (econòmica, social, ecològica) i pèrdua de valors, l'aparició i el relatiu èxit de les candidatures del canvi s'explica com a reacció a un sistema polític rovellat que presentava clars símptomes d'esgotament. Estaven en perill fins i tot les conquestes socials obtingudes al llarg dels darrers trenta anys, com es va poder constatar en les retallades de 2010 a 2015. Descrèdit general de l'elit política, formes de micro i macro corrupció, clientelisme, portes giratòries, manca de projecte de futur, submissió absoluta a les necessitats d'un mercat desregulat i embogit, desídia, paràlisi, tot plegat seria l'herència d'alguns dels gestors polítics que han governant els darrers trenta anys i que els nous polítics activistes volen revertir.

Els coneixem com a ajuntaments pel canvi, i això no és només una marca identificativa en clau de màrqueting polític, que també. En termes generals es tracta d'una voluntat explícita de transformar les maneres convencionals de fer política en el seu sentit més ampli: aposta per la transparència, l'ús intensiu dels mètodes consensualistes-assemblearis en la presa de decisions, enfrontaments més o menys directes als lobbies politicofinancers, transgressió dels símbols institucionals i, sobretot, la voluntat de canviar un model que veia el ciutadà com a client —que paga impostos i per tant se li ha de prestar uns serveis—, a un model on el ciutadà es convertiria en aliat, corresponsable i situat al centre de l'acció política.

Però inversament proporcional a les expectatives creades, les noves candidatures que van accedir als governs municipals es van trobar amb un bany de realitat burocraticoadministratiu més complex, embolicat i poc permeable del que es pensaven. Estaven més preparats per a la batalla en contra dels mitjans i els lobbies

de pressió econòmica que de *l'enemic interior*, la maquinària jurídica burocràtica i administrativa. Res d'estrany: amb els anys, l'entramat burocràtic dels ajuntaments ha tendit a sobrecarregar-se de normes i procediments per tal de, precisament, evitar els abusos de poder i les diferents formes de corrupció i garantir l'accés igualitari al conjunt de serveis i prestacions que l'administració pot oferir. Aquesta en seria, però, una interpretació generosa. Una altra versió seria que precisament l'arquitectura institucional i jurídica, en ser filla del sistema polític post-transició, es revolta, conscientment o inconscientment, contra les forces que la volen canviar.

Canvi, crisi sistèmica, finestra d'oportunitat, altes expectatives, dificultats operatives, resiliència, compromís, contradiccions, polítiques públiques, pressions, angoixes, vella i nova política, convencional i no-convencional, xarxes relacionals i virtuals... tot això i més serien les paraules clau d'aquest primer mandat dels anomenats ajuntaments pel canvi que aquest llibre vol retratar a partir d'un seguit d'entrevistes i qüestionaris a persones clau dels governs municipals de Barcelona, Badalona, Sabadell, Maó, Ripollet, Castelló, Sort, Palma de Mallorca i Castelldefels. Totes i tots coincideixen en les enormes responsabilitats de gestió que han tingut en els respectius governs plurals, amb candidatures de confluència, és a dir, amb partits, moviments i activistes, etc., que sens dubte són el segell dels anomenats ajuntaments pel canvi.

El context d'arribada

Amb la crisi econòmica en general, i la crisi de l'habitatge en particular, es va fer palesa la impotència de les institucions públiques per fer front al drama dels milers de desnonaments provocats per una banca i un sistema econòmic que es van rentar les mans davant una

situació de la qual n'eren els causants i els responsables. Impotència de l'Estat, més desídia del mercat, cap dels dos principals actors que regulen l'actual vida de les persones en l'actual règim democràtic liberal, no tenien les eines i les capacitats per resoldre una situació que per a molta gent es tornà insostenible: pèrdua de feina, d'habitatge, retallades, deute, fugida de joves a l'estranger, devaluacions, etc. El crac econòmic del període 2008-2015 va fer esclatar altres deficiències del sistema, amagades fins llavors gràcies a la bombolla econòmica. La crisi de representació dels partits polítics —escenificada amb el *No ens representen* del 15-M— i la crisi territorial, amb un moviment independentista que marcava l'agenda nacional, local i estatal, són els altres dos grans vectors de context que expliquen l'arribada dels nous governs i municipis anomenats pel canvi. Causa o conseqüència d'aquesta triple crisi —econòmica, de representació i territorial— els anys anteriors a les eleccions municipals de maig del 2015 esclaten els casos de corrupció, i es destapen —per al gran públic— els fraus fiscals de les grans multinacionals, les portes giratòries i circulars de les elits en el triangle política-empresa-Estat; en definitiva, s'esquerden els grans consensos de la transició fets per una generació que feia massa anys que era en el poder. El seu model, la socialdemocràcia, amb les seves variants liberal, centrista, conservadora o de centre-esquerra, va quedar desbordada per la seva abraçada de l'os amb el capital financer. Una generació i un model als quals deu la consecució de l'estat del benestar, la creació d'infraestructures bàsiques, l'educació gratuïta i la sanitat universal. Però que les noves generacions polítiques impugnaven, parcialment o totalment.

L'altra variable de context en l'arribada és precisament una determinada evolució d'una generació d'activistes socials que durant anys i panys van anar teixint una xarxa crítica amb el poder consolidat de la posttran-

sició, i que el context que acabem d'explicar els fa passar d'una estratègia de contrapoder a una d'assalt al poder. El tinent d'alcalde de Barcelona Jaume Asens fa un repàs prou aclaridor d'aquesta generació. En tot cas, més enllà de a quina candidatura i opció política finalment participessin els activistes, sigui amb les sigles d'ICV-EuiA, Podem, ERC, CUP, Compromís, Més, o d'una barreja de totes plegades o de cap, el paradigma conceptual i pràctic de les anomenades noves candidatures pel canvi prové del pòsit i l'aprenentatge de les experiències, les diagnosis i la teorització dels moviments socials a Catalunya dels darrers vint-trenta anys.

Les expectatives

Surt en algunes entrevistes i en múltiples converses amb altres persones que han servit per elaborar el llibre. Les altes expectatives dels sectors de població que, o bé havien quedat realment perjudicats per la crisi econòmica, o bé no han tingut mai accés o capacitat d'influència en els nuclis de poder, provocaven una sensació d'enorme responsabilitat als activistes sobrevinguts a la política institucional. Fruit de la crisi, però també de les expectatives creades, augmentaven exponencialment les demandes de la població amb relació a l'àmbit municipal —que és el de proximitat— per tal que donés solució a problemàtiques que estan molt lluny de la seva capacitat financera i executiva. Molta gent va identificar les noves candidatures com una taula de salvació on agafar-se. Eren nous, semblaven disposats a escoltar-los. Els nous gestors polítics van obrir de bat a bat la porta de l'ajuntament —històricament tancada, entreoberta o sense senyalitzar— i la gent, organitzada o individualment, va entrar-hi en massa. Per tant, les organitzacions i les persones que històricament havien estat menystingudes —conscientment o inconscientment— pels gestors de la política convencional dels darrers trenta anys, posaven

sobre la taula dels nous governs les seves demandes i reivindicacions. I en alguns moments van provocar un cert col·lapse: la porta no estava preparada per una allau sobtada de gent. I aquí és on es va veure que la institució no estava preparada, que mancava múscul jurídic i tècnic per fer front a les expectatives i a la magnitud del canvi que es proposava.

La realitat burocràtica

La política són institucions, normes, lleis, procediments, la política és la relació entre uns actors concrets —partits polítics, grups de pressió, mitjans de comunicació— que constantment s'interrelacionen entre ells i el conjunt d'interessos, ideologies, valors i paradigmes socials, culturals, econòmics presents en tota societat. I la política és també resultats que es concreten en polítiques públiques que regulen i gestionen la vida en comú de tots plegats, sovint amb conflictes difícils d'abordar, i que precisament l'existència de la política fa possible tractar sense prendre mal. Tot plegat, però, es fa real i tangible en llocs físics concrets, en espais territorialment acotats, en una determinada població i/o grup de gent; la política es fa real a les ciutats i als pobles, en els quals l'administració més propera és la local, que són els ajuntaments. Uns ens locals els quals, paradoxalment, disposen de menys recursos financers, legislatius i humans que la resta d'administracions superiors com la Generalitat, les diputacions, l'Àrea Metropolitana i l'Estat. De fet, els ajuntaments només disposen d'entre el 13 i el 15 % del pressupost total dels impostos i les tributacions que cada any rep l'Estat del conjunt de ciutadans. I la majoria d'aquests recursos són rebuts indirectament, és a dir, transferits de les altres administracions superiors. Els ajuntaments tenen poca capacitat per recaptar —llicències urbanístiques, IBI, impostos de circulació i taxes diverses. I si volen fer inversions de més pes —escoles bressol, places,

pavellons, etc.—, han d'endeutar-se, amb el que suposa de pagament d'interessos a llarg termini. Quan hom veu un pressupost ordinari s'adona del poc marge real de què disposa l'administració local: entre un 90 i un 95% del pressupost és captiu, és a dir, vinculat a salaris, deute en inversions passades, i contractes a curt, mitjà i llarg termini amb tot un seguit de proveïdors. Pel que fa a la capacitat de legislar, ens trobem el mateix: el 90% de les lleis que regulen la vida dels ciutadans són supramunicipals i, per tant, amb poc marge d'incidència real per part de l'àmbit local. Així doncs, l'administració que els ciutadans tenen més propera, i a qui es dirigeixen en primera instància, no té prou capacitat financera ni legislativa per donar una resposta que pugui respondre mínimament les seves demandes en termes d'eficàcia i eficiència. Per exemple, la regidoria de Serveis Socials d'un ajuntament com el de Badalona atén prop de 20.000 persones l'any en diferents problemàtiques: accés a l'habitatge, ajuts i prestacions econòmiques, beques menjador, etc. Però la major part del pagament d'aquestes prestacions prové d'altres administracions —Generalitat, Estat, consells comarcals, diputacions, etc.— amb tot el que significa de paperassa burocràtica-administrativa que correspon als treballadors municipals gestionar. Així, treballadors i treballadores que estan perfectament capacitats per fer programes de prevenció en clau comunitària i/o atenent la població més necessitada, de forma més personalitzada i integral, els tenim tancats —i massa sovint col·lapsats— en despatxos colgats de burocràcia. Aquesta situació es reproduïx en la majoria d'altres àmbits i regidories. Per tant, tenim que els ajuntaments faciliten, informen, representen i gestionen recursos financers, però amb competències la majoria de les quals compartides amb altres administracions, fet que suposa un esforç extra en la negociació d'assignació de recursos econòmics, que quan s'aconsegueixen signifiquen més feina burocràtica per tal de complir els necessaris criteris de transparèn-

cia i garantisme en l'ús de recursos públics. Ras i curt, a més proximitat, menys capacitat de fer política d'impacte. Fonamentalment mana l'Estat, per mitjà de la figura de l'interventor, que n'és el braç executor, massa sovint amb una forta càrrega d'arbitrarietat que provoca molta inseguretats tècnica i política.

Els ajuntaments actuals estan embolicats en un nus burocràtic, sense poder governar en lloc d'administrar recursos, lleis i procediments que li venen d'altres instàncies. I si a això hi sumem lleis com la LRSAL, impulsades pel govern estatal del Partit Popular a partir del 2014 com a instrument ideològic de control financer dels ajuntaments, la complexitat dels ajuntaments pel canvi per transformar la realitat, tal com prometien en els respectius programes de govern, les dificultats augmenten exponencialment. I en termes generals, els nous activistes dels governs pel canvi estaven preparats per governar, no per administrar, i menys per submergir-se en un món, el de la burocràcia administrativa i jurídica, que es retroalimenta constantment per sobreviure. Això no significa que no siguin un instrument útil, ni de bon tros. La mobilitat, la neteja, el manteniment, la promoció i regulació urbanística, les polítiques de cicle de vida (joventut, gènere, gent gran) i les educatives en un sentit ampli (esportiva, cultural, etc.) han estat àmbits amb forta capacitat de maniobra local.

El procés sobiranista/independentista

El mandat 2015-2019 ha estat marcat per l'anomenat procés sobiranista/independentista. A escala local, autonòmica i estatal, dins i fora l'administració, a les escoles, universitats, als centres de treball, a les botigues, places i carrers, a tot arreu el tema que ha travessat tota la societat catalana ha estat el procés, les seves expectatives i les seves conseqüències. I com dèiem abans, l'àmbit

municipal és on s'executen les polítiques que es decideixen en altres instàncies, amb o sense capacitat executiva. En aquest sentit, l'anunciada celebració d'un referèndum per la independència per l'1 d'octubre de 2017 va posar la lupa als municipis catalans, especialment als que diferents indicadors d'identificació nacional pressuposaven que l'independentisme no hi tenia majoria. I cal recordar que era un referèndum no autoritzat per l'Estat, amb possibles implicacions penals per als qui facilitessin i/o fessin possible la votació. Per poder-se dur a terme, calia que els centres on habitualment es vota a cada municipi —fonamentalment escoles, però també centres cívics, biblioteques i altres espais públics— estiguessin oberts i a disposició dels votants. I per bé que la responsabilitat final en l'organització del referèndum va recaure en la Generalitat, amb el suport del teixit sociocultural de cada municipi —les plataformes locals formades per membres de partits i entitats sobiranistes/independentistes— la variable govern municipal era molt rellevant a l'hora de possibilitar l'èxit de la convocatòria, essencialment vinculada al nivell de participació. No és el mateix que un govern local esperoni, faciliti i encoratgi els seus ciutadans a votar que no pas que s'hi oposi. En aquest sentit, governs amb societats plurals com els de Badalona i Sabadell es van posar al capdavant, amb declaracions públiques favorables a la necessitat que tota la seva població es pogués expressar amb el seu vot en una qüestió tan rellevant com ho és el futur polític d'un país. Sense paternalismes tipus "no podem traslladar aquest tema a barris de majoria castellanoparlant", o bé "aquest debat divideix i fomenta l'espanyolisme d'extrema dreta", i assumint els riscos d'inhabilitació d'alcaldes i alcaldesses, per bé que, com es va poder veure, no tenien responsabilitats operatives en l'obertura dels centres de votació, ja que van ser els mateixos votants que van protegir-los quedant-s'hi a dormir un o dos dies abans.

En tot cas, el procés independentista demostra la rellevància de tenir o no un ajuntament favorable, encara que sigui més simbòlic que operatiu. De ben segur que les eleccions de maig del 2019 ens mostraran que l'eix del procés i les seves conseqüències —a favor o en contra— serà un element central en les preferències finals de l'electorat a l'hora de revalidar o no els governs sorgits el 2015. Probablement la implicació en el procés determinarà el vot, al mateix nivell o més que la gestió efectuada pels ajuntaments pel canvi.

Balanç de la feina feta

Què han aconseguit els ajuntaments pel canvi? Es pot considerar o no com a positiva la seva gestió? Quin és el balanç general? Preguntes totes elles molt complexes de resoldre, que necessitaran temps i mètode per determinar-ho, i que tampoc no podem resoldre en un llibre d'entrevistes i petit format. En tot cas, podríem categoritzar la possible resposta almenys en quatre grans àmbits que descriurem esquemàticament: simbòlic, substantiu, relacional i normatiu.

En l'àmbit simbòlic, estariem parlant de la capacitat de crear relat, situar els temes centrals de la seva proposta política al bell mig de l'agenda política, aconseguir ser centrals en la discussió política, que es parli d'ells i elles i dels temes dels quals tenen coses a dir i a fer. En aquest sentit, la percepció és que efectivament els ajuntaments pel canvi han reeixit en aquest aspecte, demostrant que dominen les tècniques i eines comunicatives, especialment les xarxes socials, però especialment han destacat amb la proximitat relacional, en el contacte de tu a tu amb la veïna i el veí. En quina mesura s'ha creat hegemonia amb relació a les noves maneres de fer la política? Les velles pràctiques clientelars i opaques d'abans hauran quedat desterrades per sempre?

En l'àmbit substantiu és on els resultats són més aviat modestos amb relació a les altes expectatives creades, per bé que cal tenir en compte que els resultats tangibles no es poden veure en el mateix mandat, sinó en el següent. En tot cas sí que podem entreveure la diferència entre les polítiques en les quals els municipis tenen un alt nivell competencial (mobilitat, neteja i condicionament de l'espai públic, igualtat, cultura, joventut, IBI, llicències urbanístiques) i on per tant s'han vist resultats més tangibles, i les polítiques on els municipis tenen les competències, o bé cedides, o bé condicionades jurídicament o pressupostàriament per altres administracions (habitatge, ocupació, salut, educació). Recomano visitar el web ciudadesdelcambio.org per veure un bon grapat de polítiques públiques concretes que s'han implementat a molts ajuntaments pel canvi, de Catalunya i d'arreu de l'Estat. Aquestes polítiques seran irreversibles? Els nous equips de govern, amb la composició que tinguin, en seran continuadors?

Segurament és en l'àmbit relacional on s'han vist avenços significatius, especialment pel que fa a l'obertura de la governança de la ciutat. Efectivament, la participació, la transparència i la interlocució fluida amb la societat civil organitzada (entitats, grups de pressió, plataformes i moviments socials) ha estat el segell principal de la praxi política de les candidatures municipalistes pel canvi. Badalona va posar a disposició de votació popular un conjunt de projectes i inversions per valor de catorze milions d'euros: on abans totes les inversions d'un mandat les decidien poques persones, el nou govern municipal cedia poder a la ciutadania —individual i col·lectiva— en una lògica de corresponsabilitat ciutadana. Caldria examinar, doncs, si l'obertura de la governança a diferents i nous actors de cada ciutat ha significat també un canvi en les relacions de poder, i si aquest canvi ha produït modificacions en la redistribució dels recursos socials, econòmics

i simbòlics-culturals de cada ciutat. Aquesta seria, de fet, la gran aportació dels ajuntaments pel canvi: propiciar la fragmentació irreversible de les diferents dimensions del poder, de tal manera que el pluralisme democràtic esdevingui més profund i irreversible, amb tot el que significa de control i rendiment de comptes permanent.

I finalment, en l'àmbit normatiu, referent als reglaments i la legislació de competència local, és on s'ha fet una feina més imperceptible socialment, però de gran impacte. Moratòries en llicències urbanístiques que no permeten les diferents formes d'especulació i/o creixement urbanístic desregulat —grans superfícies comercials, promocions d'habitatges— la regulació dels pisos turístics sense permís o vinculats a la nova economia pretesament col·laborativa —Airbnb, Uber, etc.— que ha liderat l'ajuntament de Barcelona, les mesures i els protocols que volen garantir el dret a l'habitatge i evitar el màxim de desnonaments, o bé tota la normativa en matèria de participació, govern obert i transparència. Tot això són impactes en passiu, més que no pas en positiu. És a dir, frenar determinades dinàmiques de desregulació capitalista ja és per si mateix un impacte molt rellevant en l'acció política dels municipis pel canvi.

Els reptes de futur

Tots i cadascun dels i les entrevistades afirmen que amb quatre anys no n'hi ha prou, que els grans projectes necessiten més temps per fer-se realitat, i que cal consolidar processos i dinàmiques que ja s'han iniciat. Acabar fent irreversibles les polítiques i les maneres de fer que s'han començat a construir aquests anys. Però tot té un preu, i la combinació de gestió i voluntat de transformació, sovint en plens amb minoria governamental, no ha estat fàcil. Molts dels activistes consultats per fer aquest llibre i que van entrar als equips dels ajuntaments pel

canvi asseguruen que ho han fet pagant un preu personal molt alt. Moltíssimes hores, molta implicació, molta il·lusió i també molt, moltíssim desgast personal, familiar, professional. També asseguruen que més enllà de qui governi —i molts d’ells no volen repetir, un factor diferencial amb relació a altres cultures polítiques de partit— asseguruen que si aconsegueixen assentar les noves maneres de fer que ja han assajat en aquest mandat, el seu pas per la política institucional haurà estat més que positiu. Sens dubte un dels reptes serà mantenir, i si és el cas, rellevar, els quadres polítics i tècnics que han tirat endavant els ambiciosos programes polítics dels municipis pel canvi.

En l’entrevista a Dolors Sabater, l’alcaldessa explicava que la situació que els va tocar gestionar des del 2015 era de convivència entre les “noves formes” i les “velles formes”, que la partida es jugava precisament aquí, que les noves maneres de fer política dels nous governs s’imposin finalment a les males pràctiques que van desenvolupar alguns dels governs anteriors al 2015. Sabater sempre explica la metàfora d’una escala de deu graons, amb un replà al cinquè graó on es troben els dos paradigmes: el provinent de la política convencional, amb la vella motxilla plena de les bones i males pràctiques efectuades, i el que porta la nova motxilla de la política no-convencional. El principal repte de futur seria, doncs, que la dialèctica entre ambdós paradigmes i cultures polítiques, convencionals i no convencionals, porti a un millor sistema polític local que pugui gestionar les necessitats presents i futures de la ciutadania. Sens dubte que la millor síntesi serà també el millor llegat dels ajuntaments pel canvi.

Ricard Vilaregut és doctor en Ciència Política, actualment professor associat a la Universitat de Girona. Des del 2015 al 2018 va exercir professionalment com a coordinador de govern a l’Ajuntament de Badalona.

© dels textos: Ricard Vilaregut Sáez, 2019
© de la revisió dels textos: Roser Montaner Tardà, 2019
© del pròleg: Sara González Muñoz i Joan Serra Camé, 2019
© de l'epíleg: Quim Arrufat Ibáñez, 2019
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2019
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

Primera edició: març de 2019
ISBN: 978-84-1303-073-9
DL: L 147-2019
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

— imprès a lleida —▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.